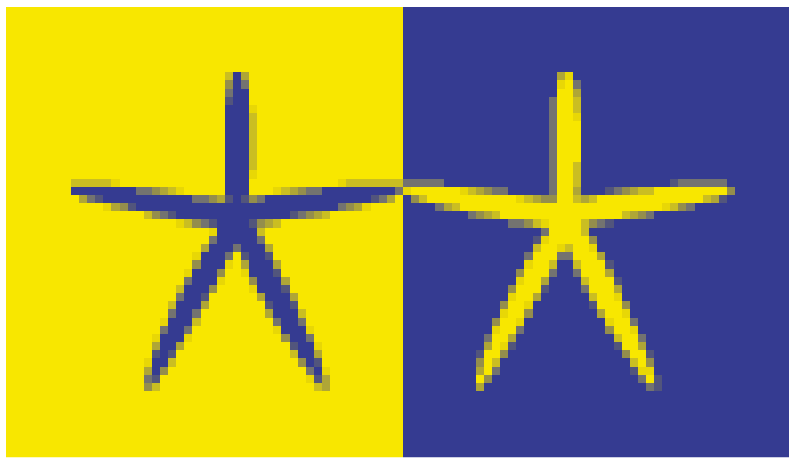

NR 1 • 2001 • ÅRG 56

eu2001.se

- **Återfall**
- **Kvinnor i anstalt**
- **Programteam**
-

TIDSKRIFT FÖR KRIMINALVÅRD

NR 1 • 2001 • ÅRG 56

REDAKTIONENS ADDRESS

Box 3416 • 103 68 STOCKHOLM

REDAKTION

Jan Gustavsson, 011-496 3892
ansvarig utgivare

Björn Nilsson, 090-315 65
Lars Metelius, 070-6965429
Magnus Ström, 08-4021117
Magnus Björkander 08-51911900

KONTAKTPERSONER

Kjell Karlsson, 011-496 3000
Gunnel Boman, 0521-279500
Per Åke Ståhl, 011-496 37 35
Eva Edstedt-Linghult, 0413-54 44 60

PRENUMERANTREGISTER

Gunilla Eriksson, 08-519 22 772

REDIGERING

Frans Schlyter, 011-496 3818

Tidskriften utkommer med 4 nummer per år.
Prenumerationspris 75 kr per år.
Medlemskap inkl tidskrift 100 kr per år.
Postgiro 29 80 60 - 5

TRYCKERI

Snabbtryck Norrköping

ISSN 0040-6821

Tidskrift för Kriminalvård utges sedan 1946 med Svenska Fångvårdssällskapet som ägare.

Åsikter och idéer som framförs i signerade artiklar eller i intervjuer står helt för artikelförfattarens eller den intervjuades räkning.

innehåll

<u>Ledare</u>	<u>3</u>
<u>Export av förvaltningskunnande</u>	<u>4</u>
Markus Grundtman	
<u>EU och Turkiet</u>	<u>15</u>
Markus Grundtman	
<u>Kvinnor i anstalt</u>	<u>16</u>
Benny Andersson	
<u>Kumla visar vägen</u>	<u>19</u>
Björn Nilsson	
<u>Programteam - att förändra en kultur</u>	<u>22</u>
Pia Berge	
<u>Kriminalvård och återfall</u>	<u>26</u>
Jan Gustavsson	
<u>Notiser</u>	<u>32</u>

Manusstopp nr 2 är 1 maj 2001

Skriv på diskett, PC/Mac eller bifoga dokumentet
med epost till Frans.Schlyter@kvv.se

---

ledare

Kära läsare!

Den svenska kriminalvården påverkas av och påverkar andra länders kriminalvård. I detta nummer av tidskriften uppges att de länder som ivrigast vill samarbeta med svensk kriminalvård är Estland, Lettland och Litauen. I artikeln sammanfattas att kriminalvården inte har någon framträdande roll i Sveriges officiella EU-dagordning men att ett samarbete med de baltiska länderna redan pågår samt att detta samarbete skall fortsätta att utvecklas.

Kvinnor i anstalt har delvis andra behov än manliga intagna. För att åstadkomma en utveckling av kvinnornas situation har en projektgrupp lämnat ett antal förslag till förbättring av kvinnornas situation.

Samverkan mellan kriminalvård och universitetsvärlden har diskuterats i olika sammanhang. I Örebroområdet håller ett intressant samarbete mellan Kumlaanstalten och Örebro Universitet på att växa fram. I en framtid hoppas man på en kriminalvård utformad i nära samverkan mellan kriminalvård och forskning (teori och praktik).

Programverksamheten kan utvecklas genom en samverkan mellan teori och praktik. Pia Berge deltog i en engelsk konferens vars syfte var att utgöra en länk mellan forskning och praktik, vad gäller effektiva metoder i arbetet med dömda.

Under våren 2001 kommer en rad olika konferenser att äga rum. Svenska Fångvårdssällskapet är bl.a. en av arrangörerna till ett narkotikaseminarium den 4 april. BRÅ inbjuder till seminarium om "efter muck" den 14 mars. Frivårds-konferensen kommer att genomföras den 26 och 27 april i Eskilstuna. Kriminalvårdens Kamratförening skall ha årsmöte och debatt den 11 och 12 maj i Göteborg.

Jan Gustavsson

Kriminalvården exporterar förvaltningskunskande

AV MARKUS GRUNDTMAN

Inledningsvis kommer några ord som är väl bekanta för de som är verkamma inom dagens kriminalvård. Till exempel Cognitive Skills, Historical Clinical Risk Management (HCR-20), One to One, What Works?, Aggression Replacement Training (ART), Addiction Severity Index (ASI), Monitoring Area Phase System (MAPS) och så vidare.

Dessa ord tyder på att svensk kriminalvård har erfarenhetsutbyte med andra länder och påverkas av dessa. Flera av de ovanstående orden har sitt ursprung i till exempel England, Kanada och USA. Det är väl inte så underligt att man försöker dra nytta av andra länders erfarenheter och misstag, det är väl snarare klyftigt. Vad många dock inte känner till är att flera länder sneglar på vilka erfarenheter och kunskaper man har i den svenska kriminalvården.

De länder som ivrigast vill samarbeta med svenska kriminalvården är Estland, Lettland och Litauen. Horisonten i dessa samhällen har förskjutits tämligen drastiskt det senaste decenniet. Istället för att åka tåg till Moskva med partiboken i innerfickan sitter man nu i Tallinn, Riga och Vilnius och skickar e-post till beskickningarna i Bryssel. Denna artikel ska försöka sätta fingret på svensk kriminalvårds roll i Europa och i Europeiska unionen med avgränsningen Estland, Lettland och Litauen.

Sverige håller i klubban

Innevarande halvår innehar Sverige ordförandeposten i EU och mycket av centralmakternas energi riktas mot att arrangera möten, leda arbetsgrupper och annat som åligger ordförandelandet. Varje land som får stafettpippen sätter upp sina egna prioriteringar för ordförandeperioden. Även om oförutsedda extremhändelser kan omkullkasta planerna har Sverige identifierat tre områden som ska prioriteras.

Det svenska ordförandeskapet prioriterar särskilt tre sakfrågor

EU:s utvidgning
Sysselsättningen
Miljön

På engelska brukar man tala om tre E: Enlargement, Employment och Environment. Av dem ska frågan om EU:s utvidgning diskuteras närmare i denna artikel. Utvidgningsfrågan avgränsas också till att handla om kriminalpolitik och med fokus på kriminalvård. Utvidgningen är den fråga som prioriteras högst under Sveriges ordförandeskap. Genom att stödja reformprocessen i de central- och östeuropeiska länderna vill Sverige, och resten av EU, skapa en europeisk freds- och säkerhetsordning. Ett ekonomiskt och politiskt enat Europa där demokrati, välbästand, rättvisa och respekt för mänskliga rättigheter råder är bästa vägen mot detta mål, kan man läsa i det officiella programmet.

Kort tillbakablick

Vid ett EU-toppmöte 1993 i Köpenhamn bestämdes att sex länder (Cypern, Estland, Polen, Slovenien, Tjeckien och Ungern) fick påbörja konkreta förhandlingar för ett EU-inträde. EU-ländernas reformprogram Agenda 2000, antogs 1999 som bland annat förbereder EU för en utvidgning. Reformerna gällde framför allt jordbrukspolitiken, strukturpolitiken och långtidsbudgeten, i vilken pengar avsätts till blivande medlemsländer.

EU-ländernas stats- och regeringschefer beslutade i Helsingfors i december 1999 att övriga sex kandidatländer (Bulgarien, Lettland, Litauen, Malta, Rumänien och Slovakien) skulle få inleda konkreta förhandlingar. Dessutom erkändes Turkiet som kandidatland.

Utvidgning i stort

Efter andra världskriget hjälpte USA till att återuppbygga Europa genom Marshallhjälpen. Andra aktörer för investeringar och regional utveckling är till exempel WB, IMF etc. Det finns även inomeuropeiska investeringsplaner. EU har de senaste decennierna i avsevärd utsträckning finansierat utbyggnaden av social och fysisk infrastruktur i till exempel de europeiska staterna Grekland, Portugal och Spanien. Under Finlands ordförandeskap i EU lyftes ett nytt investeringsprogram upp på agendan; The Northern Dimension. Översatt blir det ungefär, den "Norra dimensionen", och innefattar staterna runt Östersjön inklusive nordvästra Ryssland. Det finns i huvudsak tre ekonomiska instrument för att finansiera gränsöverskridande investeringar i den "Norra dimensionen".

Investeringsprogrammet "Phare" är till för ansökarländerna Estland, Lettland och Litauen. "Interreg" heter programmet som finansierar regionala investeringar inom EU-stater. För Ryssland och de övriga självständiga staterna som förut tillhörde Sovjetunionen

nen finns ett investeringsprogram som heter "Takis". EU-kommissionen har också beslutat att investeringar inom Phare och Interreg ska kunna kombineras.

EU växer

EU-samarbetet startade på 1950-talet och bestod i början av sex medlemsländer. Därefter har EU genom olika utvidgningar utökats till dagens 15 medlemmar. Idag är det sammanlagt 13 länder - tio länder i Central- och Östeuropa samt Cypern, Malta och Turkiet - betraktas som kandidater för medlemskap. Det innebär att EU i framtiden kan komma att bestå av nära 30 länder, i princip en fördubbling av dagens medlemsantal. I officiella programbeskrivningen för svenska EU-ordförandet kan man hitta formuleringar som: "En väl genomförd utvidgning kommer att öka säkerheten, stabiliteten och välbefindandet i hela Europa. Men utvidgningen ställer också stora krav på alla inblandade länder. Såväl de nuvarande EU-länderna som kandidatländerna måste anpassa sig till den nya större unionen." Denna artikel ska närmare beskriva kriminalvårdens roll i denna utvidgning

Ämnet avgränsas till att omfatta Sveriges närmaste grannar Estland, Lettland och Litauen.

Kriminalvård ej på ordförandeskapsagendan

Ordförandeskapet innebär att tjänstemän från ordförandelandet leder alla rådsarbetsgrupper inom ministerrådet. Det rör sig om närmare 300 arbetsgrupper som under ett halvår har omkring 1 500 möten. Långt ifrån alla grupper hanterar rättsfrågor men i den del som gör det finns det ingen som har kriminalvård som inriktning.

Jag genomförde ett litet test. På den speciella hemsida på Internet som svenska regeringen lagt upp som en plats där man ska kunna läsa om ordförandeskapets samtliga möten, protokoll, dokument och andra aktiviteter kopplade till just ordförandeskapet finns det en sökfunktion. Om man skriver in sökordet 'polis' ger det 38 olika träffar. Skriver man sökordet 'åklagare' får man 14 träffar, vid sökordet 'tull' får man 50 träffar och skriver man in sökordet 'kriminalvård' står det i ilsket röd text "Inga sökträffar".

Orden fängelse, häkte och frivård gav inte heller några träffar.

Som vanligt, får man väl säga, är kriminalvårdens arbete förbisett när det gäller att dra upp riktlinjer och strategier för brottsprevention och brottsbekämpning. Nåväl, det kan väl vara en slump att just sökordet kriminalvård ej gav någon träff eller att ingen arbetsgrupp under svenska EU-perioden behandlar kriminalvård.

Man kan dock inte nöja sig med det antagandet. Med en förfrågan ställd till respektive baltikumlands EU-kommissionskontor ombads de att redovisa vilken roll kriminalvård, fängelseväsende, frivård eller motsvarande spelade i EU-anpassningen.

EU-kommissionens syn på baltisk kriminalvård

Tyvärr har kommissionen i Litauen ej inkommit med svar innan denna artikels deadline.

Lettland och EU-identifierade problem

Lettlands kommissionskontor har dock inlämnat ett utförligt svar. När Lettland ansökt om och blivit antaget som kandidatland till EU skall de årligen rapportera till Kommissionen vilka framsteg de gjort i anslutningsprocessen. I förra årets rapport (2000 Regular Report from the Commission on Latvia's Progress towards Accession) uppmärksammar Lettlands EU-kommissionskontor bland annat situationen i landets fängelser och frivård. Trots framsteg i utvecklingen återstår det problem med undermålig standard med speciell betoning på hygien och hälsoförhållanden. Problem i systemet vad som i rättsprocessen brukar kallas "pre-trial", eller översatt till svenska förhållanden ungefär "häktning" lyfts också fram som ett problem. År 2000 bestod den totala fängpopulationen (både dömda och odömda) av till närmare 44 procent av frihetsberövade personer i stadiet pre-trial. Fler än 100

personer hade varit häktade i mer än ett år. Andelen odömda i fängvården följer en ökande trend och orsaken är att polisens och åklagarens utredningsprocess är långsam. Andra anledningar till att andelen odömda ökar är att definitionen av återfall är vag. Detta har betydelse eftersom man enligt lettisk lag ska frihetsberövas om man blivit arresterad tre gånger, oavsett brottets grad av allvarlighet. Möjligheten att invänta rättegång i frihet genom att betala en borgenssumma används i praktiken inte eftersom kostnaden är hög.

Möjligheterna till halvtidsfrigivning drabbas också av hela rättsprocessens tröghet och förseningar. Eftersom beslut om halvtidsfrigivning fattas av domare i domstol försenas även dessa beslut så att de i praktiken sällan behandlas i rätt tid. Ytterligare ett hinder i utvecklingen som kommissionen pekar på är att delar av fängelsepersonalen består av värnpliktiga. Kommissionsrapporten avslutas med påpekandet att höja den professionella nivån är en målsättning som är betydelsefull.

Att skapa en lettisk frivårdsorganisation värd namnet kvarstår. En möjlighet är dock att samhällstjänst blivit ett lagfäst (1999) alternativ till fängelse. Samhällstjänst kan bli ett viktigt instrument i strävandet efter att sänka fängstalen i Lettland. Uppenbarligen övervakar EU-kommissionskontoret kriminalvårdsutvecklingen i Lettland.

Estlands kriminalvård betraktad av EU

EU:s delegation i Estland observerar kriminalvården endast i begränsad utsträckning. Man bevakar egentligen endast om fängelserna ligger i linje med de europeiska reglerna för mänskliga rättigheter. Utifrån detta perspektiv är det ett fängelse i Estland som inte uppfyller de europeiska kraven och det är Centralfängelset i Tallinn. Från EU-håll stödjer man den estniska statens planer på att bygga ett nytt fängelse enligt europeiska regler i staden Tartu, och därefter stänga Centralfängelset. De påpekar också att frivårdsorganisationen är relativt nybildad i landet men att den hittills utvecklats i rätt riktning.

Peta i öppna sår

Ovanstående två landrapporter från EU-kommissionens kontor pekar på saker som redan är kända för de insatta. Man ska också komma ihåg att kriminalvård bara är en liten del i den övergripande anpassningen av de baltiska staterna till europeisk standard. Någon EU-kännare sa att alla anpassningsproblem bara är småpotatis i jämförelse med jordbrukets strukturanpassning. Personen påstod att så länge det finns en enda baltisk mjölkko kommer det att dröja årtal innan ett EU-inträde blir aktuellt.

Vad har nu detta med EU-ordförandeskapet att göra? Man kan konstatera att kriminalvård inte är ett prioriterat ämne under Sveriges period som ordförande. Andra kriminalpolitiska ämnen berörs dock under perioden som till exempel tullfrågor och polis-samarbete både inom ramen för Schengensamarbetet och Europol. Det förekommer också diskussioner om att arbeta för att en dom i ett EU-land ska gälla i alla andra EU-länder. Nu kommer vi till själva poängen. Svensk kriminalvård är aktiv samarbetspartner i östersjögrannarnas kriminalvård, men till största delen utan EU-medverkan.

Problemen i de tre ländernas kriminalvård är likartad. Det handlar bland annat om att allt för många fångar är allt för länge frihetsberövade utan dom. Andelen frihetsberövade och odömda ungdomar är också oroväckande hög. Hygien och ohälsa och tuberkulos-spridning är andra problem som flera fristående betraktare uppmärksammat. Till exempel har Europarådets "tortyrkommitté" som gör flygande besiktningar av fängelser, arrestlokaler och andra institutioner kommit med liknande påpekanden. Den så kallade tortyrkommittén heter egentligen; European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, alltid förkortat till CPT, och återfinns till exempel på internetadressen:

<http://www.cpt.coe.int/en/>

Många av de öppna sår som utomstående betraktare petar i är redan inkluderade i svensk-baltiskt bilateralt samarbete. Svenska insatser på kriminalvårdsområdet har hittills skett helt genom bilaterala kontakter och samordnas under Europarådet. Insatserna sker alltså inte med inblandning av EU. Vad EU i stort och EU-kommissionen påpekar vägs dock in i arbetsprocessen. Det finns ett undantag. Den slutgiltiga utformningen och ansvarsfördelningen är inte klar ännu men det mesta tyder på att finsk och svensk kriminalvård i EU-regi kommer att delta i ett så kallat Phare-Twinning-projekt riktat mot Estland. Projektet beskrivs i slutet av denna text. Nyckelaktörer i Sverige är Justitiedepartementet, SIDA, Kriminalvårdsstyrelsens internationella sekretariat och de kriminalvårdsmyndigheter som är inblandade i tvillingsamarbetet. Nedan följer en kort beskrivning av de svenska insatserna. Uppgifterna är till största del hämtade från Kriminalvårdsstyrelsens internationella sekretariat.

Pågående insatser i de baltiska staterna

På en övergripande nivå har de nordiska staterna inom det så kallade Nord-Balt Prison Project beslutat att Sverige ska rikta sina insatser främst mot Litauen. Finland och Danmark ska rikta sina insatser främst mot Estland samt att Norge ska fokusera på Lettland. Nord-Balt Prison Project har sitt ursprung i Europarådet och är alltså

inte en del av EU. Ovanstående arbetsdelning följs dock inte till punkt och pricka. Att Norge koncentrerar sig på Lettland stämmer förvisso, men Danmarks tänkta insatser i Estland har till stor del hamnat i skuggan av svenska och finska insatser. Sveriges kriminalvårdsinsats är, till resurser sett, störst i Litauen men är relativt stora även i Lettland och Estland. Det ska noteras att det inte handlar om att pinka in revir för sin verksamhet utan att det handlar om att göra en pragmatisk ansvarsfördelning för att inte utföra dubbelarbete. Trots att Sverige på central nivå ägnar Litauens kriminalvård mest resurser är dock situationen i Estlands och Lettlands kriminalvård också uppmärksammas i dagens svenska kriminalvårdsorganisation. Den breda kännedomen om estniska, litauiska och lettiska fängvården beror till stor del på den tvillingverksamhet som bedrivs. Den svenska kriminalvårdens insatser beskrivs nedan uppdelat på länder. Enskilda personliga relationer är utelämnade.

Lettland

Samarbetet med Sverige består huvudsakligen av fyra aktiviteter

Tvillingsamarbete mellan fängelser

Tvillingsamarbete mellan kriminalvårdens utbildningsinstitutioner

Uppföljning/utvärdering

Ad hoc-assistans

Insatserna har hittills inriktats på rådgivning, erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring genom framförallt studiebesök och seminarier.

På agendan i samarbetet är bland annat; organisation och management, alternativ till fängelse, hygien och smittskydd med fokus på tuberkulos, hiv och aids, de fängelseanställdas yrkesroll, drogproblem, marknadsföring av fängelsets produkttillverkning och säkerhetsrutiner. Verkställighetens innehåll för fångarna som arbete, utbildning, socialt arbete och praktisk träning är också viktiga punkter i samarbetet.

Vad gäller utbildning för personal sker samarbete kring kursinnehåll och pedagogik.

Litauen

Samarbetet med Litauens kriminalvård omfattar samma fyra huvudområden som i Lettland, det vill säga, tvilling-samarbete mellan fängelser, tvilling-samarbete mellan kriminalvårdens utbildningsinstitutioner, uppföljning/utvärdering och ad hoc-assistans.

Innehållet i samarbetet är till stora delar identisk med samarbetsområdena i Lettlands kriminalvård. I Litauen pågår även en förstudie tillsammans med Kanadas kriminalvård, med syfte att undersöka förutsättningarna för ett samarbete kring frivård. Till bilden hör att frivård och verkställighet i frihet är ett mycket outvecklat fenomen i Litauen. Samarbetet handlar snarare om att försöka lägga grunden till en kommande frivårdsliknande organisation. I Litauen samordnas således förutom Nord-Balt Prison Project även Lithuania-Canada Corrections Project.

Figur 1. Tvillingsamarbete Lettland

Sverige

Anstalten Kumla
Anstalten Mariefred
Anstalten Hinseberg
Kriminalvårdens
Kursgård i Norrköping

Lettland

Fängelser i Jelgava
Ungdomsfängelset i Cesis
Kvinnofängelset Ilguciema i Riga

Latvian Prison service
Training centre

Figur 2. Tvillingsamarbete Litauen

Sverige

Anstalten Kirseberg
Anstalten Tidaholm
Kvm Göteborg Centrum

Kvm Göteborg Hisingen-Förorter

Kriminalvårdens Kursgård i
Norrköping

Litauen

Kaunas ungdomsfängelse
Vilnius Colony of strong regime
Pravienskės Colony of normal
regime

Marijamploen Colony of strong
regime

Lithuanian Prison service
Training centre

Estland

Samarbetet mellan svensk och estnisk
kriminalvård omfattar följande fyra
huvudområden.

Tvillingsamarbete mellan fängelser
Tartu nya fängelse
Uppföljning/utvärdering
Ad hoc-assistans

Innehållet i samarbetet är med några
variationer likadant utformat som i
Lettland och Litauen. Sveriges krimi-
nalvård och Finlands fängvård är båda
inblandade i utformning och innehåll i

det nya fängelset som skall uppföras i
Tartu. Fängelset kallas hittills popu-
lärt för Europrison. Namnet är inte så
dumt med tanke på att det uppförs
med europeiska minimumstandard-
regler. Estniska staten finansierar offi-
ciellt byggnationen men en förutsätt-
ning är Nordiska Investeringsbankens
kreditgivande. Första spadtaget kom-
mer att tas någon gång under våren
2001. Förutom att standarden i fängel-
set troligen blir högre än i övriga est-
niska fängelser så blir det säkert en
vacker byggnad eftersom arkitekten är
från Finland.

Figur 3. Tvillingsamarbete Estland

Sverige

Häktet Stockholm Kronoberg
Kvm Norrköping
Kvm Hall

Estland

Centralfängelset i Tallinn
Fängelset Rummu
Tallinn prison

Ett varningens finger

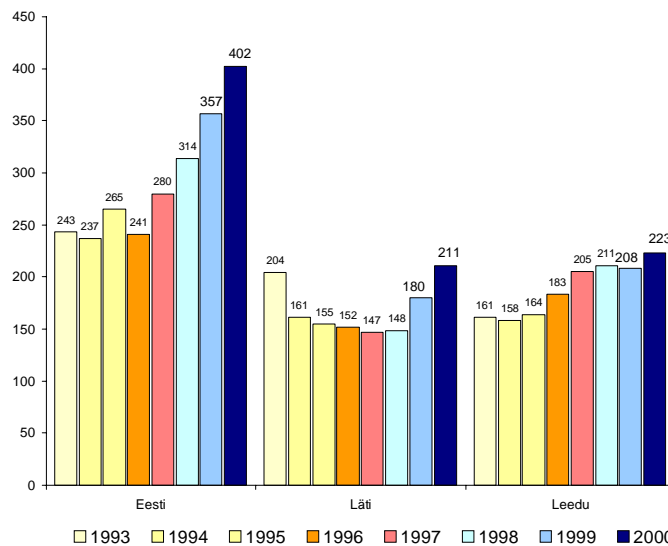
Det handlar ju inte direkt om tre mystiska baltiska rymdskepp från en annan planet som vill docka med moder-skeppet EU, men ett varningens finger ska dock höjas. Varningen är inte till för att avskräcka, utan för att påpeka att det finns en hel del att tänka på och lära sig mer om för att ytterligare ta ett steg i gynnsam riktning vad gäller samarbetet för att utveckla de baltiska staternas kriminalvård. Inledningsvis ska man vara medveten om den höga och ökande brottsnivån.

Figur 4 är en jämförelse mellan från vänster Estland, Lettland och Litauen. Internationella jämförelser av brottslighet är bland det vanskligaste en kriminolog kan ge sig på, men låt oss ta Estland som exempel eftersom de har den högsta brottsnivån av de tre.

Estniska situationen som exempel

Antalet anmälda brott har ökat från nästan 23 800 år 1990 till en nivå av nästan 57 800 år 2000. Brottsligheten har alltså mer än fördubblats (Estniska polisens officiella statistik). Av detta kan man dra slutsatsen att brottsökningen är ett problem att ta itu med. Orsakerna är multipla och det finns inte utrymme att diskutera dem här. Man kan också anta att tillströmningen av fängelsekunder inte kommer att avta. Brottsligheten i Estland har även ett inneboende dilemma. Den rysk-etniska minoriteten i landet är överrepresenterad i brottsstatistiken. Det ger också kraftigt utslag i fängelsestatistiken. Den första januari år 2000 fanns det totalt ungefär 3000 fångar. Av dem var närmare 1300 av estnisk nationalitet och närmare 1600 av rysk, vitrysk, kaukasisk eller ukrainsk na-

Figur 4. Brottsnivå. Anmälda brott per 10.000 invånare i Estland, Lettland och Litauen 1993 -2000. (Källa: Estniska polisens officiella statistik 2001)

tionalitet. Det fanns också ett hundratal av övriga nationaliteter. Om man i stället tittar på samma fångars medborgarskap i stället för nationalitet upptäcker man att ungefär 1400 hade estniskt medborgarskap och att 1400 var statslösa. Övriga hade olika utländska medborgarskap (Justitie-ministeriet i Estland, 2000). Detta ska också relateras till den totala fördelningen av nationalitet i landet. Majoriteten är ester och motsvarar 65%, andelen ryssar motsvarar 28%, ukrainare 3%, vitryssar 1% och övriga nationaliteter 3% (Statistical Office of Estonia, 1 januari 2000).

Skillnader i nationalitet och medborgarskap är av största betydelse i Estland. Med nationalitet menas i detta fall, mycket förenklat, familjeursprung och med medborgarskap menas vilket pass man har. Under sovjettiden var alla boende i sovjetiskt territorium sovjetmedborgare men på id-handlingarna fanns alltid nationalitet angiven som till exempel est, kazak, ryss eller jude. Historiskt sett vet vi att det inom Sovjet genomfördes stora folkomflyttningar vilket bland annat innebar att många ryssar och andra nationaliteter deporterades till arbetstillfällena vid Estlands textilfabriker, oljeskifferverk och militärkomplex. Idag har Estland stränga språkregler som gör det svårare för icke-ester att integreras i det estniska samhället. Mest utsatta i samhället är de statslösa (ofta rysk-

etniska) som ofta saknar sociala rättigheter i Estland men också i Ryssland. De statslösa är alltså före detta sovjetmedborgare som varken har ryskt eller estniskt medborgarskap. Den sociala utslagningen av statslösa och ryssar synliggörs i fängelsestatistiken. Situationen är likartad i Lettland.

Vad motiverar nordiska insatser i de baltiska staterna?

Bilden av kriminalitet och etnicitet i Estland är bara några exempel på vad man bör vara medveten om när man agerar i de baltiska staternas rättsväsende. Kulturskillnader är ett annat exempel. Som exempelvis att det på den litauiska kriminalvårdsskolans schema finns ett ämne som heter skytte och vapenvård. Det ämnet finns inte med i svenska Kriminalvårdens grundutbildning baserad på problembaserad inlärningspedagogik.

Varför ska man då överhuvudtaget samarbeta med dessa stater? Varför ska man försöka introducera och beskriva fördelarna med en frivårdsorganisation i dessa länder? Standarden i baltiska fängelser och häkten är lägre än i Norden. Ett motiv kan vara att utjämna förekommande skillnader. Svaret finner man också i figuren nedan. De baltiska staternas fängtal, det vill säga, antalet fångar per 100.000 invånare måste sjunka. Att utveckla alternativ till fängelse måste fortsätta.

Figur 5. Fångtal. Antalet fångar per 100.000 personer i befolkningen i sju stater den första januari 1999, 2000*.

Stat	Fångtal	Invånare
Estland	327*	1,44 miljoner
Lettland	363	2,44 miljoner
Litauen	385*	3,7 miljoner
Sverige	60	8,85 miljoner
Finland	46	5,16 miljoner
UK= England och Wales	124*	52,9 miljoner
Ryssland	678	145,5 miljoner

Källa: International Centre for Prison Studies (2001)

Svensk kriminalvård kan med sitt förvaltningskunnande ge råd och stöd i utvecklingsprocessen i grannländerna. Detta är nog tyvärr inte tillräckligt. För att komma till rätta med de höga fångtalen, den höga och ökande brottsnivån och de etniska problemen och inte minst de statslösa i Estland krävs det omfattande strukturförändringar. Kanske är ett medlemskap i EU lösningen.

Sammanfattningsvis ska man alltså uppmärksamma att kriminalvård ej har en framträdande roll på Sveriges officiella EU-agenda. Man ska då ha i

åtanke att flera av de påpekanden som EU-kommissionen och Europarådet gjort på baltisk fängvård ingår i den verksamhet som Sveriges kriminalvård redan bedriver där. Inom den närmaste framtiden kommer förhoppningsvis också beslutet om ett brittisk-svensk-finsk-estniskt Phare-projekt att bli offentligt. Det så kallade Twinning-projektet kommer att innebära att svensk och finsk kriminalvård tillsammans med Estland och i EU-regi kommer att samarbeta kring utvecklingen i Estlands kriminalvård. Kriminalvården har flyttat fram sin internationella position. ■

Markus Grundtman arbetar på BRÅ och finns från 1 mars på KVS där han arbetar med ASI/MAPS.

EU och Turkiet

AV MARKUS GRUNDTMAN

Potträningen för Turkiet är klar nu. Tyvärr lyckades de inte och det kan bli ganska besvärligt för både dem själva och för omgivningen.

Turkiet är officiellt antaget som ett kandidatland till EU. Rockrefrängen "Fånggården statuerar ett exempel" har fått en ny innebörd sedan turkiska säkerhetsstyrkor kväste hungerstrejken och de följande sympatiprotesterna med grävmaskiner och eldkastare. Eftersom jag inte var på plats vet jag inte om det verkligen var så det gick till, men ögonvittnesskildringar har i alla fall beskrivit det så. Protesterna riktade sig i huvudsak mot att fängelse-systemet skulle omformas så att fler ensamceller skulle införas. Med svenska erfarenheter kan en protest mot ensamceller i de överfulla turkiska fängelserna verka underliga. Ökade möjligheter att få vara ifred och privat i en sådan miljö kan man tycka är ett framsteg. De turkiska fångarna har dock helt andra skäl att inte vilja

vara ensamma. De är helt enkelt livrädda för att bli misshandlade och torterade. Då fångarna idag lever i stora grupper i stora celler kan de kollektivt skynda till mentalt eller mangrant försvar om en fånge skulle utsättas för misshandel. Om en sund kriminalvårdare fick bestämma vilka länder som skulle integreras i EU så skulle det berörda landet få gå och ställa sig sist i kön av ansökarländer.

Sveriges utrikesminister har också protesterat mot nonchalerandet av de mänskliga rättigheterna i Turkiet. En tidning, Hürriyet, skriver den 19 november år 2000 att den svenska utrikesministern irriterat Ankara och att det svenska ordförandeskapet kommer att bli en svår tid för Turkiet.

Tacka fan för det.

Kvinnor i anstalt

AV BENNY ANDERSSON

Efter beslut av Generaldirektören har under hösten 2000 ett centralt projekt haft i uppdrag att genomföra en uppföljning och översyn av Kriminalvårdsstyrelsens "Riktlinjer för fängelsedömda kvinnor". Undertecknad fick förfrågan/förtroendet att vara ansvarig för projektet.

I projektgruppen deltog för övrigt en representant från vardera kvinnoanstalt i landet.

Den 15 december överlämnades projektets slutrapport till KVS där den för närvarande bereds inför slutligt ställningstagande av verksledningen.

Projektets direktiv har omfattat många, stora och viktiga frågor för svensk kvinnlig kriminalvård i anstalt.

Rapporten anger den inriktning och utveckling som projektgruppen anser är nödvändig på såväl kort som lång sikt där i olika frågeställningar pekas på konkreta, men även alternativa, lösningar i såväl lokala som nationella frågor. Med tanke på den relativt korta projekttiden behövs inom vissa frågor ytterligare fördjupning / utredning ske innan beslut fattas.

Som även beskrevs i en artikel i Tidskrift för kriminalvård nr 3/2000 så har kvinnor i anstalt delvis andra behov än manliga intagna. Vi vet genom andra utredningar/rapporter att behoven är större inom såväl somatisk som psykiatrisk sjukvård samt att de normalt sett har en sämre situation än män vad avser drogmissbruk, bostad, arbete, relationer, depressioner, ångest, ätstörningar, dokumenterade dubbla diagnoser m m.

Kvinnor behöver hjälp och stöd att bearbeta övergrepp, misshandel och andra förnedrande handlingar samt de skuld-/skamkänslor de upplever sig ha efter att ha misslyckats i sin mamma-roll m m.

Kvinnor i anstalt kräver närvaro, samtal och kontakt med personal på ett helt annat sätt och omfattning än vad som generellt är fallet med manliga intagna

För att åstadkomma en utveckling kring målgruppen kvinnor i anstalt har projektgruppen bl.a. lämnat följande förslag:

- Fler anstaltsplatser för kvinnor
- Ett akut behov finns av 10—20 öppna anstaltsplatser i Stockholmsområdet
- Utöver befintliga 10 platser i Hinseberg tillskapa ytterligare 8 platser för motivation / behandling av drogmissbrukare. Utöver dessa 18 platser behövs ytterligare 10—15 sådana platser i anstalten Sagsjön och/eller Färingsö.
- Särskilda platser för ”långtidsdömdas återhämtning” inrättas i anstalten Ystad och/eller Färingsö.
- Riksmottagning för kvinnor inrättas i anstalten Hinseberg.
- Investeringar för lokalförändringar i samtliga anstalter.
- Samverkan/nätverk kring såväl enskilda klienter som verksamhetssinnehall m m skall intensifieras mellan kvinnoanstalterna.
- Förutsättningar för s k marknadsanpassad ersättning bör utredas i anstalten Hinseberg.
- Basutbud i programverksamheten skall vara det som anges i ”Riktlin-

jer för fängelsedömda kvinnor”. Respektive kvinnoanstalt föreslås få delvis olika inriktning av s k nationella program, vilket kan innebära att intagna som är i behov av visst program/behandling tillfälligt kan behöva byta anstalt. Inom programområdet arbete skall eftersträvas ett varierat, skapande och kreativt utbud.

- Eftergymnasial utbildning skall i princip endast erbjudas i anstalten Hinseberg.
- Samtliga öppna anstalter skall ha självförvaltning som grund.
- Teori och praktik skall om möjligt förenas i anstalternas arbets- och övriga programutbud. Detta kan avse såväl yrkesinriktade utbildning och kurser. Som försöksverksamhet föreslås att inleda individuellt anpassad yrkesutbildning i anstalten Hinseberg.
- Inom fritidsverksamheten skall samverkan med föreningsliv, organisationer och besöksgrupper med olika inriktning ges stort utrymme.
- På grund av avsaknaden av geografisk spridning av kvinnoanstalter föreslås att tillämpningen av ”särskilda permissioner” blir generösare för kvinnor i utslussnings-/frigivningsarbetet.

- Jämfört med manliga intagna bör kvinnor ges utökade möjligheter till utslussning via backdoor.
- I Kriminalvårdens ramavtal med behandlingshem för kontraktsvård eller § 34-vistelser bör ingå ett eller några i varje "region" med inriktning på kvinnliga klienter, där de kan agera både som behandlingshem och halvvägshus/utluss.
- Möjlighet till såväl psykiater- som psykologkontakter skall finnas vid samtliga kvinnoanstalter. Behovet är olika, alltifrån heltids-, timarvodesresurser till upparbetade kontakter inom den öppna sjukvården.

OBS att detta är projektgruppens förslag, men eftersom initiativ till projektet tagits av verksamheten förutsätter hoppas vi i projektgruppen att kvinnofrågan ges stor prioritet i samband med VP-/budgetarbetet inför 2002.

Med förslagen i denna rapport är det projektgruppens förhoppning att det för fängelsedömda kvinnor blir en bättre ingång att komma "Bättre ut".

I projektgruppen har utöver undertecknad ingått: Hans Bergvik, kvm Sundsvall, Christina Bengtsson, anstalten Sagsjön, Gunnel Borgstrand, anstalten Rostorp, Karl-Anders Lönnberg, anstalten Hinseberg, Mats Mähler, anstalten Färingsö och Peter Lembke, anstalten Ystad. ■

Kumla visar vägen

AV BJÖRN NILSSON

Vid ett seminarium i Hallsberg den 11 november med Kriminalvårdens Kamratförening som arrangör presenterades en mycket intressant modell för samverkan mellan kriminalvården i Örebroområdet (Kumla, Hinseberg m.fl.) och universitetet i Örebro. Eldsjälarna Sten-Åke Lövdahl och Nils Gunnar Pettersson vid Kumla anstalten och Per Åke Nylander från universitetet i Örebro presenterade det projekt som startade under 1999. Projektet startade med en gemensam inventering av områden för ett tänkbart samarbete.

Bland annat som ett utflöde av samarbetet har samtidigt (hade) professorerna i psykologi, sociologi och socialt arbete enats om ett gemensamt projekt för socialvetenskaplig interventionsforskning vid Örebro universitet med kriminalvård / kriminologi som en väsentlig profildel. (Kriminalvården utsågs till ett av universitetets profilmråden för forskning och undervisning.) En i sig unik åtgärd. Samtidigt ställdes nu krav på att kriminalvårds-

styrelsen inrättar en vetenskaplig referensgrupp som bevakar forskningsområdet. I skrivelse till kriminalvårdsstyrelsen har också Kriminalvårdens Kamratförening gett sitt stöd för denna åsikt.

Det konstateras också att kriminalvårdsforskningen är starkt eftersatt i Sverige. Många av de idéer som fått fotfäste i svensk kriminalvård under senare tid har hämtats från utlandet. Detta borde bli en ändring på. För visst borde vi kunna hämta kunskap även i Sverige om hur vår kriminalvård skall kunna bli bättre.

Förutsättningar för ett intressant samarbete mellan kriminalvård och universitet finns i Örebroområdet. Här finns Kumla med sin riksmottagning, sitt långtidsklientel och många intagna med utländsk bakgrund med utvisning i domen. Hinsebergsanstalten har långtidsdömda kvinnor. Hos frivården och häkte finns verksamhetsbaserade behov. Alla enheter har behov av utvärdering av verksamheten och anpas-

sade utbildningsinsatser. Allt finns inom ett begränsat geografiskt område. Här har universitetet i Örebro stora möjligheter att gå in där forskning och utveckling eftersatts

Projektet har kommit fram till följande samarbetsområden:

1. Fortbildning/personalutveckling (bl a utifrån varierande utbildningsnivåer och speciella behov som finns lokalt)
2. Organisation, chefs- och ledarutveckling
3. Föredrag (till grupper på kriminalvårdens myndigheter som har speciella behov)
4. Kriminalvårdens medverkan i universitetsutbildningen
5. Tidsbegränsad forskning i form av C och D uppsatser
6. Praktikanter från universitetet på kriminalvårdsenheter
7. Forskning på högre nivå (ett särskilt centrum för socialvetenskaper har startats i Örebro). Viss forskning har redan påbörjats.
8. Utvärdering av kriminalvårdens verksamhet i olika sammanhang

9. Arrangering av forskningsseminarier

10. Klientutbildning - bl a högskoleutbildning för vissa intagna

Per Åke Nylander från Universitetet pekade på koncentration av fokus på bl a följande områden:

- långtidsdömda (finns på Kumla och Hinseberg)
- utvisningsdömdas situation
- vårdare och kontaktpersoners situation
- missbruk i samband med kriminalvård
- effekter av påverkansprogram (bl a lägga upp program för att kunna värdera, sättet att samla fakta etc)
- kvinnliga fångar

Per Åke Nylander presenterade slutligen den skrift som tagits fram och som utgör underlaget för samverkan med kriminalvården: Skrift nr 4, 2000, *Kriminalvård: En inventering av behov inom forskning och utbildning och verksamhet.*

Sten-Åke Lövdahl talade om det historiska perspektivet: om en kriminalvård "byggd på" kriminalvårdarnas erfarenhet och egna idéer. I nuläget har vi en kriminalvård "byggd på" kriminalvårdarnas erfarenheter och egna idéer men med ett visst inslag av forskningsbaserade verksamheter. I en framtid kan vi hoppas på en kriminalvård utformad i en naturlig nära samverkan mellan kriminalvård och forskning (teori och praktik)

Sten Åke Lövdahl fortsatt med att ställa *några* frågor: Varför har vi tidigare ratat forskningen i kriminalvården? Varför har forskningen i Sverige ratat kriminalvården? Och varför är vi idag mer öppna för forskningsrön mest från utlandet? Hur kommer samarbetet med forskningen/universitetet att se ut i framtiden?

I den diskussion som följde påpekades bl a att offrens och offrens anhörigas synpunkter borde beaktas och be-

lysas. Frågan väcktes också om inte kriminalvården trots allt var bättre på att sätta gränser och i övrigt hantera ungdomar än vad SIS gör på de sk § 12-hemmen. Många uttalade uppskattning över det samarbete som kommit tillstånd mellan kriminalvården och universitetet i Örebro.

Kumlaanstalten, kriminalvården i Örebro och universitetet i Örebro har öppnat vägar till ett viktigt samarbete. Det borde utgöra modell för landet i övrigt. Med den utbyggnad av universitet och högskolor som gjorts borde det vara möjligt att initiativet från Kumla ger en efterföljd hos fler kriminalvårdsenheter. Kumlaanstalten har med sitt initiativ visat på möjligheten att utveckla verksamheten inom kriminalvården och kanske gett nytt hopp om att inte enbart ekonomi, -statistik- och byråkratifrågor skall stå i fokus. Kriminalvårdsstyrelsen borde också i detta läge tillmötesgå kravet på en vetenskaplig referensgrupp. ■

Björn Nilsson är kriminalvårdsdirektör emeritus.

Programteam

- att förändra en kultur genom specialisering

AV PIA BERGE

Under hösten 2000 deltog jag tillsammans med programinspektören Elisabeth Edström, KVM Stockholm Centrum i What Works konferensen i Manchester, England. Den första What Works konferensen hölls 1991. Syftet med konferenserna har varit att utgöra en länk mellan forskning och praktik vad gäller effektiva metoder i arbetet med dömda. Årets konferens handlade om de engelska erfarenheterna samt fokuserade på frivården. De flesta talarna poängterade ledarskapets betydelse samt betydelsen av positiv feedback. Vi måste lyfta fram de positiva krafterna, premiera det som sker i rätt riktning och lämna de negativa krafterna därhän. Utvecklingen av de brotts- och missbruksrelaterade programmen är minst sagt imponerande i England. Exempelvis kommer man att nyanställa 4.500 personer i frivården de kommande tre åren. Inom frivården står drygt 200.000 personer under över-

vakning varje år, av dessa skall 30.000 personer slutföra ett brotts- och missbruksrelaterat program under de två närmaste åren.

Sedan september 1998 har vi på KVM Stockholm Söder ett programteam. Teamet består av fyra programledare som tidigare arbetat på anstalt, häkte eller inom frivården. De leder brotts- och missbruksrelaterade program på de enheter som finns inom vår myndighet, två anstalter, ett häkte och tre frivårdsenheter. Ibland leds programmen av enbart Programteamet, ibland tillsammans med frivårdshandläggare eller kontaktmän. Bakgrunden till att vi bestämde att bygga upp ett programteam var att vi ville satsa på att utveckla programverksamheten både kvalitativt och kvantitativt. Vi bestämde oss för specialisering. Programteamet arbetar efter följande uppdrag:

”Programteamets uppdrag är att utveckla de brotts- och missbruksrelaterade programmen, såväl kvalitativt som kvantitativt.

I uppdraget ingår även att komma med förslag på förändringar och förbättringar avseende programverksamheten, exempelvis förslag på nya program. Erfarenheterna från ”What Works” skall då särskilt beaktas.

Programteamet skall arbeta i nära samverkan med personalen och de lokala cheferna på Söder och på uppdrag av dessa på respektive enhet.”

Vi hade hört talats om att man generellt arbetar med programteam i England och var nyfikna på deras erfarenheter. Under Englandsvistelsen intervjuade vi Phil Smith från Wiltshire Probation Service samt Pauline Herring från Surrey Probation Service i södra London, båda med erfarenhet från programteam.

De bekräftade den enorma satsning som görs i England på programverksamhet och den *stora*

kulturella förändring detta innebär. Den kulturella förändringen berör personalen (både chefer och handläggare) lika mycket som klienterna. Båda grupperna måste motiveras. Frivårdarna i England tycks traditionellt ha arbetat på ett sätt som påminner om vårt, det har varit ett enskilt och tämligen ostrukturerat arbete. Klienterna måste

nu ”läras om” - att frivård innebär program. Båda distrikten har valt att specialisera sig och ha programteam. Distrikten har ungefär samma antal klienter, 1000-1200. Wiltshire omfattar även landsbygd med stora avstånd och kommunikationsproblem. I området finns dessutom ett fängelse där ett ”prison team” leder ett allmänt brottspreventivt program.

Phil Smith berättade att man för tre år sedan lade ner de existerande programmen och beslutade att enbart satsa på forskningsbaserade program. De flesta grupperna hålls på kvällarna och leds av två programledare. Eftersom distriktet omfattar både landsbygd och stad har man två programlokaler. De klienter som bor på landet och har svårt med kommunikationer hämtar man upp med taxi.

I Wiltshire består programteamet inom frivården av sju programledare på heltid. Fyra av dessa är frivårdshandläggare, de tre andra har annan utbildning, exempelvis lärare.

Inom området bedriver man för närvarande fem program, Problem Solving, Aggression Replacement Training (ART), Rattfylleriprogram, Relationsvåldsprogram samt Sexualbrottsprogram.

I Surrey i södra London finns fyra frivårdsdistrikt. På varje distrikt är två programledare stationerade. Dessutom finns sju programledare som serverar

distrikten. Således arbetar 15 programledare i ett område med ca 1000 frivårdsklienter. Det är inte utan att man som svensk programinspektör blir lite avundsjuk. Till detta kommer några timanställda som är specialiserade på vissa program. Det finns en "training unit" inom myndigheten som utbildar programledare. I Surrey är programledarna inte i första hand frivårdshandläggare utan har rekryterats utifrån sin lämplighet att leda program. Pauline Herring menar att erfarenheterna visar att det inte är bra att frivårdshandläggarna delar sig mellan att leda program och vanligt frivårdssarbete. Det är alltid programmen som får stryka på foten i förhållande till klientens akuta problem och kriser. Frivårdshandläggarna håller inte några program, vilket gör att de inte blir splittrade. I både Wiltshire och Surrey gör frivårdshandläggarna personutredningar och hänvisar sedan till program. Det nya sättet att arbeta har pågått i ett år och kulturen håller på att förändras. Tidigare hade handläggarna ca 35 klienter var, nu har man 50-60 klienter, men behöver å andra sidan inte träffa klienterna lika ofta. Programledarna arbetar enbart med program. Den stora fördelen med att arbeta med programteam är specialiseringen. Varje frivårdsdistrikt i England ska driva ett allmänt brottspreventivt program. För frivården i Surrey innebär det t ex att 50 klienter i år ska ha fullföljt One-to-One. Det betyder att 110-120 klienter måste *börja* i programmet. Även ett program som One-to-One leds av spe-

cialister eftersom man menar att man måste känna till programmet väl för att bli värna om programintegriteten.

Det där är ju England, kan man tänka. Kan vi lära något av deras erfarenheter?

Sedan tidigare känner vi till betydelsen av programledarnas kompetens, programintegritet, organisationens stöd, forskning, utvärdering och rätt metoder mm. När det gäller programteam anser jag främst utifrån våra egna erfarenheter på KVM Söder att det är den väg vi ska gå även inom svensk kriminalvård för att upprätthålla kvalitet, kvantitet, programintegritet och kontinuitet. Det är nog bra med generalister men skall man nå resultat inom programverksamheten behövs specialister som får koncentrera sig på uppgiften och målgruppen. Personalen som skall utföra program skall vara anställd för att utföra program.

Sammanfattningsvis behöver vi centralt stöd och resursallokering mot brotts- och missbruksrelaterade program, chefernas stöd, en förändrad kultur samt specialisering. Våra klienter på anstalt och i frivård måste i större utsträckning få tillgång till de program som vi nu vet minskar återfall i brott. ■

Pia Berge är programinspektör, KVM Stockholm Söder

KRIMINALVÅRDENS KAMRATFÖRENING

inbjuder till

Årsmöte och debatt

Preliminärt i Göteborg den 11 och 12 maj 2001

Närmare tid, plats och innehåll meddelas senare

Nu börjar vi bli många.

Allt fler aktiva kriminalvårdare kommer till kamratföreningen.

Bli medlem Du också i den enda förening som samlar

alla kriminalvårdare och f d kriminalvårdare.

Kriminalvårdens kamratförening postgiro 84 85 20-3. Ange namn och adress. Årsavgiften är 50 kr för den som är medlem i Frivårdsföreningen, Fångvårds-sällskapet, Kriminalvårdens lokala ledare eller annan kamratförening i kriminalvården med stadgar. Övriga betalar 100 kr.

Välkommen Du också!

Kriminalvård och återfall

REFERAT JAN GUSTAVSSON

Kriminalvårdsstyrelsen har nyligen publicerat "Kriminalvårdens Redovisning om Återfall" som beskriver återfall efter alla påföljder som kriminalvården verkställer, d.v.s. fängelse, skyddstillsyn, kontraktsvård, samhällstjänst, skyddstillsyn med fängelse (BrB 28:3) samt intensivövervakning. Återfallen redovisas för alla som frigavs från fängelse under åren 1994-1998 samt för alla som påbörjade en frivårdspåföljd under samma tid. Återfall redovisas som längst t.o.m. utgången av år 1999. Av rapporten framgår återfall inom 3 år för 1994-1996 års populationer, inom 2 år för 1997 års population samt inom 1 år för 1998 års population.

Återfall har definierats med att en klient genom ny lagkraftvunnen dom döms till ny kriminalvårdspåföljd inom uppföljningstiden.

Högsta och lägsta återfall

Riskgrupper kan konstrueras på en mängd olika sätt och är alltid en förenkling av verkligheten. De kan dock ge en bild av vilka grupper som bör prioriteras vad gäller brottsförebyggande insatser.

När de gäller klienter med högsta återfallet har de det gemensamt att de tidigare suttit i fängelse minst en gång. I sex av de 10 grupper med högsta återfall är huvudbrottet till-greppsbrott vid frigivningen. I sju av grupperna har frigivningen skett från ett "medellångt" (<2mån>2år) och alla åldersgrupper är representerade.

Ett flertal delgrupper med unga klienter visar på höga återfall. Kännetecknande för dessa grupper är att de som återfaller redan tidigare varit belastade med fängelse eller frivård. Återfallen sker efter flera olika påföljder, men medellånga fängelsestraff är mest frekvent.

Det lägsta återfallet var 3 procent. (sexualbrottsdömda, medellånga fängelsestraff, ej tidigare belastning) I rapporten listas alla grupper där återfallet var 10 procent eller mindre inom 3 år. Gemensamt för alla delgrupperna utom en är att de saknar tidigare belastning

av kriminalvård. Gruppen kan karakteriseras som äldre eller medelålders förstagångsdömda. Den vanligaste brottstypen är rattfylleri (10 av 20 grupper). Fem grupper är dömda för sexualbrott, fyra för våldsbrott och en avser narkotikabrott. ■

---

notiser

Svenska Fångvårdssällskapet höstmöte ägde rum den 29 november och ägnades temat "Hotar kriminella gängbildningar kriminalvården -myt eller verklighet?" Som inledare till diskussionen medverkade Fredrik Gårdare, Fittjakommissionen, Anna-Lena Lodenius, journalist och forskare, Kenneth Gustavsson, kriminalvårdsmyndigheten, Kumla och Christer Isaksson, Jan Gustavsson från kriminalvårdsstyrelsen. Samtalsledare var Gunnar Engström, ordförande i Fångvårdssällskapet.

Diskussion inleddes med inlägg av paneldeltagarna som redovisade sina erfarenheter. Den nyligen publicerade rapporten "Kriminella gängbildningar" presenterades och kan rekvireras från kriminalvårdsstyrelsen. Därefter följde en diskussion mellan paneldeltagarna och publiken.

Under åren 1996-2000 har den totala arbetade tiden för kriminalvården minskat med 625 årsarbetskrafter eller nästan 10 procent. Detta gäller såväl den centrala/regionala administrationen som de lokala myndigheterna och transsporttjänsten. De senaste tre åren har resursen lokalt minskat med 324 årsarbetskrafter samtidigt som det genomsnittliga antalet tillgängliga anstalts- och häktesplatser ökat med 60. Sjukfrånvaron fortsätter att öka under år 2000. Från att ha utgjort 27 procent av den totala frånvaron år 1996 så utgjorde den år 2000 nästan 35 procent av frånvaron. Detta och annat framgår av publikationen "**Personalstatistik 2001:2**" som givits ut av planeringsenheten vid kriminalvårdsstyrelsen.

Den 4:e april ägnar **Svenska Fångvårdssällskapet** sitt vårmöte åt en narkotikadebatt, eftersom narkotikakommissionen nyligen publicerat sitt betänkande. Den 11 och 12 maj skall **Kriminalvårdens Kamratförening** ha årsmöte och debatt i Göteborg. Båda dessa arrangemang annonseras särskilt i detta nummer av tidskriften.

En tredje konferens under våren är **frivårdskonferensen** som äger rum den 26 och 27 april på Stadshotellet i Eskilstuna. Syrelsen för frivårdsföreningen har valt att kalla konferensen "Kunskapsarenan, forum för metodutveckling, utbyte av ideer och kunskaper med fokus på frivårdsfrågor." Innehållet i konferensen liknar den tidigare i Skövde, med olika seminarier.

Frivården, ger aldrig upp, enligt ordföranden Johan Franzen, frivården Göteborg-Hisingen.

Motioner skall ha inkommit till ordföranden senast 2001-04-18.

NARKOTIKASEMINARIUM OCH DEBATT

Onsdagen den 4 april 2001

anordnar

Svenska Fångvårdssällskapet, Riksförbundet Frivilliga samhällsarbetarna, Övervakarna i Stockholm och ABF ett seminarium och en paneldebatt kring narkotikafrågorna, med anledning av narkotikakommissionens betänkande.

Seminariet börjar klockan 10.00 på Polishuset, sal 200, ingång Kungsholmsgatan 45, Stockholm med medverkan av polis, narkotikakommissionen mfl.

Paneldebatten börjar 14.15 till 16.30 och medverkanden är:

Socialminister Lars Enqvist, Socialdepartementet
Generaldirektör Sture Korpi, Statens Institutionsstyrelse
Generaldirektör Bertel Österdahl, Kriminalvårdsstyrelsen
Förbundsordförande Ingemar Färm, Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare
Socialborgarråden Kristina Axen-Olin, Stockholm
Samtalsledare Gunnar Engström

Anmälan senast 26 mars 2001 till Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, Hornsgatan 113, 11728 Stockholm. Alternativt fax 08-6403045 eller e-mail margareta.backlund@rfs.a.se

Anmälan bekräftas inte utan sist anmälda kan riskera att inte få plats.

VÄLKOMNA!

Nilla Helgesson
RFS

Gunnar Engström
Fångvårdssällskapet

Anna Orrehall ABF
Övervakarna

Tidskrift för Kriminalvård på Internet

www.algonet.se/~schlyter/tfk.html